

УДК 378.091.12:615.825]:[37.017:613

DOI <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2025.98.21>

С. А. Кушнірук

доктор педагогічних наук, професорка,
завідувачка кафедри педагогіки педагогічного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Т. О. Белкова

докторант кафедри педагогіки педагогічного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

С. А. Седова

кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри фізичної терапії, ерготерапії
Центральноукраїнського інституту розвитку людини

МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті представлено модель системи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища. Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що розробка моделі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища не є достатньо обґрунтованою. На основі аналізу методичних, організаційних та освітніх особливостей процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища, а також практичного досвіду визначено структурні блоки моделі: концептуально-цільовий, теоретико-методологічний, процесуально-технологічний, критеріально-діагностичний. Встановлено їх взаємозв'язки та виявлено умови їх реалізації для досягнення мети.

Мета дослідження: Розробити та теоретично обґрунтувати модель професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язберігаючого освітнього середовища.

Поставлена мета була досягнута застосуванням комплексу загальнонаукових методів дослідження, зокрема аналізу, систематизації та узагальнення даних наукових джерел за темою; метод наукового моделювання.

У результаті аналізу наукової літератури нами розроблено та теоретично обґрунтовано модель професійної підготовки майбутніх фахівців до формування здоров'язбережувального освітнього середовища. Розроблена у дослідженні модель професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища володіє властивістю цілісності, оскільки всі її компоненти (мета, завдання, методологічні підходи, принципи, зміст та його компоненти, критерії, показники і рівні) взаємопов'язані між собою, несуть певне смислове навантаження і працюють на кінцевий результат – досягнення майбутніми фахівцями з фізичної реабілітації найвищого рівня професіоналізму і підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці.

Ключові слова: модель, професійна підготовка, структурні блоки, фахівець, фізична реабілітація, здоров'язбережувальна діяльність, освітнє середовище.

Постановка проблеми. Сучасна професійна освіта є одним із найважливіших чинників формування чітких життєвих і професійних орієнтирів особистості. Національна доктрина розвитку освіти в Україні [9, с. 3] визначає людський розвиток як головну мету, ключовий показник і головний важіль прогресу. Для сучасного суспільства необхідним є формування фахівця, здатного не тільки творчо використовувати інформацію, а й самостійно сприймати та застосовувати її в складних і несподіваних ситуаціях, ставити завдання та знаходити шляхи їх вирішення [5, с. 44].

По суті, йдеться про створення ефективної моделі змісту освіти не просто кваліфікованого майбутнього фахівця, а професіонала нової форми з урахуванням загальних закономірностей становлення професійної діяльності та саморозвитку особистості, який спроможний трансформувати, моделювати та скорегувати професійний простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці О. В. Базильчук [1], Н. О. Белікова [3], Ю. В. Копочинська [6], О. І. Міхеєнко, В. І. Котелевський [8], А. В. Фастівець [10] значну

увагу приділяють розробленню моделей професійної підготовки майбутніх фахівців, які здатні здійснювати здоров'язбережувальну діяльність у галузі фізичної реабілітації. Так, О. В. Базильчук зазначає, що розроблена модель підготовки майбутніх фахівців із фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів представлена як цілісна система структурних блоків: цільового, теоретико-методологічного, змістового, процесуального і критеріально-діагностичного, які взаємопов'язані, взаємодіють і спрямовані на комплексне забезпечення ефективної освітньої діяльності викладачів та здобувачів закладу вищої освіти [1, с. 15].

Белікова Н. О. запропонувала модель підготовки майбутніх реабілітологів до здоров'язберігаючої діяльності, яка включає взаємопов'язані структурні блоки (понятійно-цільовий, організаційно-змістовий, процедурно-технологічний, аналітично-результатний) [4, с. 254].

Ю. В. Копочинська на основі власного досвіду науково-педагогічної діяльності розробила і теоретично обґрунтувала модель системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти, яка передбачає системне поєднання цільового, теоретико-методологічного, змістового, процесуального, критеріально-діагностичного складників [7, с. 15].

Науковці О. І. Міхєєнко і В. І. Котелевський визначають поняття «модель» як «зображення, схему, графік будь-якого об'єкта, процесу або явища, що застосовується для його спрощення і відкриває можливість перенесення інформації від моделі до прототипу» [8, с. 43].

На думку А. В. Фастівця взаємозв'язок педагогічної науки з оздоровчою реабілітаційною практикою сприяє формуванню здоров'язбережувального освітнього простору та поглиблення його змісту, що свідчить про актуальність зазначеного методу моделювання та необхідність його впровадження в систему професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища [13, с. 396].

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що метод моделювання та необхідність його впровадження в систему професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації важливим інструментом здоров'язбережувальної діяльності у сфері фізичної реабілітації.

Мета статті – розробити і теоретично обґрунтувати модель професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Філософському енциклопедичному словнику моделювання визначено як науковий метод

непрямого (опосередкованого) дослідження об'єктів пізнання, безпосереднє вивчення яких з певних причин неможливе, ускладнене, неефективне чи недоцільне, через дослідження їхніх моделей – предметних, знакових чи мислених систем, що відповідно відтворюють, імітують чи відображають певні характеристики (властивості, ознаки, принципи внутрішньої організації або функціонування) оригіналів [11, с. 392].

Розробляючи та теоретично обґрунтовуючи модель професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища, ми дотримуємося визначення поняття «модель», викладеного в науковій праці І. О. Бартенєвої: модель – це уявлена чи матеріально реалізована система, яка відображає або відтворює об'єкт дослідження і здатна замінити його таким чином, щоб її вивчення дало нову інформацію про цей об'єкт. Модель – специфічний об'єкт, створений з метою отримання та/або зберігання інформації у вигляді візуального образу, опису символічними засобами (формулами, графіками тощо) або матеріальний об'єкт, що відображає властивості, характеристики та взаємозв'язки довільний вихідний об'єкт, необхідний суб'єкту (особі) для вирішення певного завдання [2, с. 186].

Серед основних вимог до створення моделі науковці виділяють такі: науковість (опора на достовірні та обґрунтовані факти), змістовність (відповідність створеній моделі процесу дослідження), цілісність (взаємозв'язок усіх структурних блоків та їх компонентів, відповідність всі елементи з метою дослідження), цілеспрямованість (перевірка ефективності моделі на всіх її етапах: від постановки мети і визначення завдань до досягнення кінцевого результату), гнучкість (адаптація до нових умов і непередбачених ситуацій) [12, с. 397]. На основі аналізу методичних, організаційних та освітніх особливостей процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища нами виділено структурні блоки моделі: концептуально-цільовий, теоретико-методологічний, процесуально-технологічний, критеріально-діагностичний (рис. 1).

Концептуально-цільовий блок виконує функцію наукового обґрунтування поставленої проблеми і відображає запланований результат навчання (із зазначенням мети й завдань).

Теоретико-методологічний блок моделі базується на системному, аксіологічному, особистісному, діяльнісному та компетентнісному підходах і ґрунтується за принципами:

– загально-дидактичні принципи: науковості, міждисциплінарності, систематичності, неперервності, самостійності, гуманізації;

Рис. 1. Блоки моделі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища

– специфічні принципи: індивідуалізації, інноваційності, поступовості, послідовності й етапності реабілітаційного процесу, доступності, динамічності, інтерактивності, орієнтації на здоров'язбережувальну діяльність.

Процесуально-технологічний блок моделі, характеризує алгоритм реалізації ефективного освітнього процесу, утворюють зміст, форми, методи, засоби, етапи та функції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища. Суть даного блоку розкривається через зміст структурних компонентів професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльного. заснований, і рефлексивний.

Критеріально-діагностичний блок містить критерії, показники і рівні сформованості готовності майбутнього фахівця з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища. При визначенні критеріїв сформованості здоров'язбережувального освітнього середовища як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців з фізичної реабілітації було обрано: стимульовально-регулятивний (ціннісний) критерій, когнітивно-дієвий (гносеологічний) критерій, здоров'язбережувальний (організаційно-конструктивний) критерій та особистісно-рефлексивний (оцінно-рефлексивний) критерій. Для кожного критерію визначено низку показників та рівнів: високий (особистісно-усвідомлювальний), достатній (настановчо-дієвий), середній (реконструктивний), низький (ознайомлювальний).

Розроблена у дослідженні модель професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища володіє властивістю цілісності, оскільки всі її компоненти взаємопов'язані між собою, несуть певне смислове навантаження і працюють на кінцевий результат – досягнення майбутніми фахівцями з фізичної реабілітації найвищого рівня професіоналізму і підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці.

При побудові моделі (рис. 2) враховувалася її відкритість:

- зовнішня відкритість забезпечувалася гнучким реагуванням на соціальне замовлення;
- внутрішня відкритість була пов'язана з прагненням обрати для кожного майбутнього фахівця з фізичної реабілітації індивідуальну траєкторію професійної підготовки з урахуванням його психологічних особливостей, здібностей та нахилів.

Соціальне замовлення на професійну підготовку майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища відображає запит суспільства на висококваліфікованого, конкурентоспроможного, інтегрованого в європейський та світовий науково-освітній простір фахівця з фізичної реабілітації, здатного свідомо й ефективно проводити здоров'язбережувальну діяльність з різним контингентом населення. Тобто здоров'язбережувальне освітнє середовище, сформоване шляхом впровадження сучасних здоров'язбережувальних технологій, є важливою складовою професійного та особистісного зростання майбутнього фахівця з фізичної реабілітації.

Функціональність розробленої нами моделі забезпечує створення системи педагогічних умов професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища, до яких належать: забезпечення стійкої позитивної мотивації майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до професійної діяльності, спрямованої на формування здоров'язбережувального освітнього середовища; оновлення змісту професійної підготовки з урахуванням сучасних засобів фізичної реабілітації; використання здоров'язбережувальних технологій в процесі організації здоров'язбережувальної діяльності в освітньому середовищі закладів вищої освіти; практико-орієнтоване спрямування професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації.

Результатом є сформоване здоров'язбережувальне освітнє середовище шляхом впровадження сучасних здоров'язбережувальних технологій – важливої складової професійного

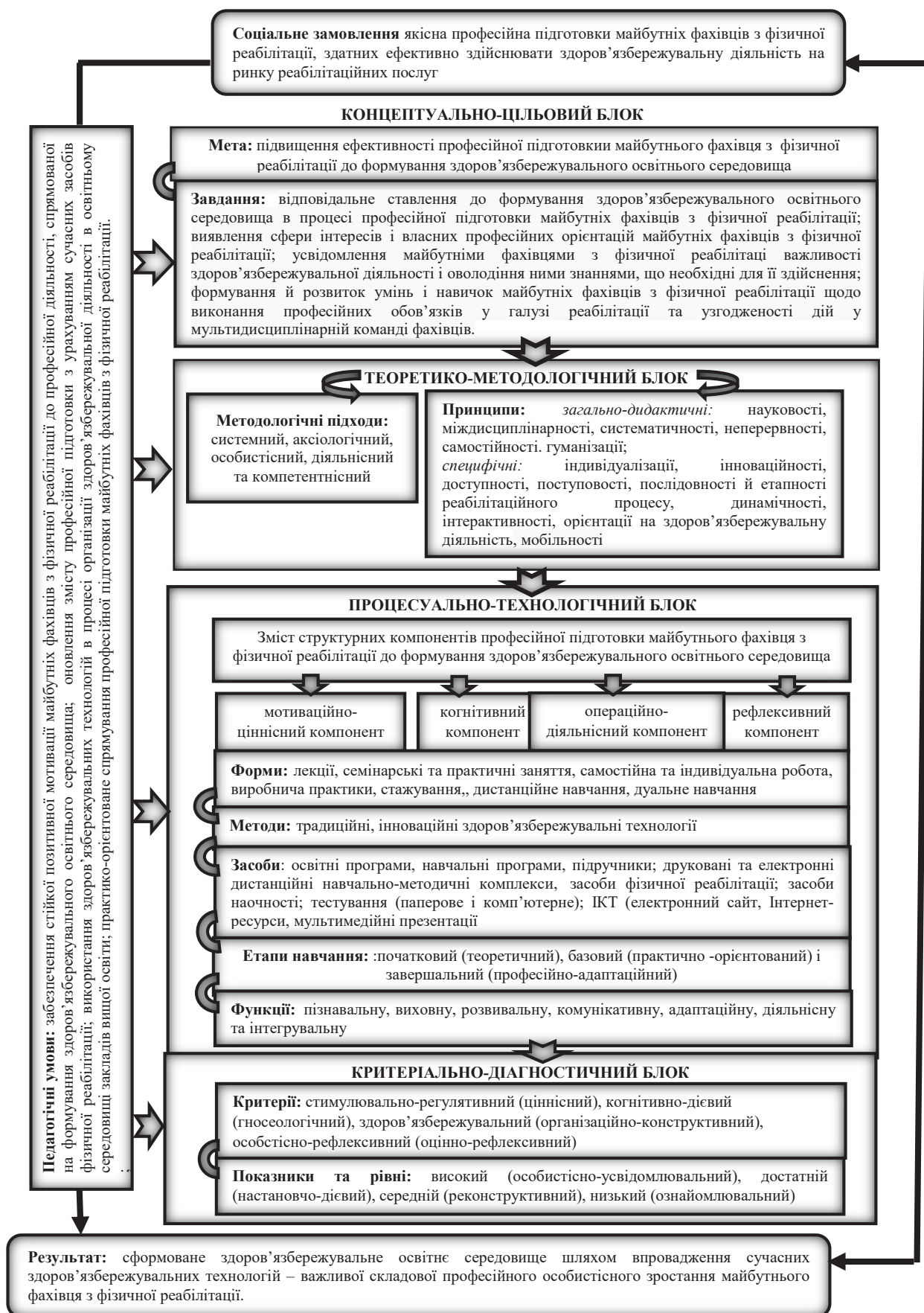

Рис. 2. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища

особистісного зростання майбутнього фахівця з фізичної реабілітації.

Висновки. Таким чином, у результаті теоретичного аналізу наукової літератури і практичної діяльності нами розроблено і теоретично обґрунтовано модель професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища. Розроблену модель представлено як цілісну систему, яка передбачає: мету і завдання, що орієнтовано на досягнення високого рівня сформованості здоров'язбережувального освітнього середовища майбутніх фахівців з фізичної реабілітації; науково-методологічні підходи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації; педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування здоров'язбережувального освітнього середовища; принципи реалізації професійної підготовки; компоненти готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, їх критерії та показники, згідно з якими визначено рівні готовності до формування здоров'язбережувального освітнього середовища; досягнутий результат.

Перспективи подальших розвідок убачаємо в експериментальній перевірці розробленої й теоретично обґрунтованої моделі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища.

Список використаної літератури:

1. Базильчук О. В. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів. *Вісник Черкаського університету*. 2017. № 17-18. С. 9–16. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2588>
2. Бартенєва І. О. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. Одеса: ПДПУ імені К. Д. Ушинського. 2002. 344 с.
3. Белікова Н. О. Особливості моделювання готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету*. Чернігів : ЧДПУ, 2011. Вип. 91, Т. 1. С. 54–57.
4. Белікова Н. О. Підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності : теорія та методика : монографія. Київ: ТОВ «Козарі», 2012. 584 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/7877/1/Monografia.pdf>
5. Козловська І. М., Якимович Т. Д. Професійна орієнтація в умовах фахового навчання. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: Зб. наук. пр. Випуск 17 / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 493 с. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/issue/view/>
6. Копочинська Ю. В. Модель розвитку професіоналізму майбутнього фахівця з фізичної реабілітації. *ADVANCES OF SCIENCE: Proceedings of articles the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 27 June 2019. Kyiv, 2019. pp. 213-224.* URL: <https://nddkr.ukrintei.ua/view/ok/2e071a201dce6a754cb82527a367f66f>
7. Копочинська Ю. В. Теоретичні і методичні засади формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2021. 43 с. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/avtoref/D_26.053.19/Kopochinska.pdf
8. Міхеєнко О. І., Котелевський В. І. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців зі здоров'я людини до застосування здоров'язміцнювальних технологій. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2014. № 9. С. 41–46. URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2014-09/14moiuh.pdf>
9. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті: проект. Київ: «Шкільний світ», 2001. 25 с. URL: <https://fc.vseosvita.ua/001hh1-09a7.pdf>
10. Фастівець А. В. Експериментальна перевірка ефективності педагогічної моделі формування природничо-наукової компетентності майбутніх фахівців із фізичної терапії та ерготерапії. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2023. Вип. 9 (169). С. 143–147 URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/42354?show=full>
11. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук та ін. Київ: Абрис, 2002. 742 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskiy_entsyklopedychnyi_slovyk.pdf
12. Шевцов А. Г. Освітні основи реабілітології: монографія. К. : МП «Леся», 2009. 483 с. URL: <https://aqce.com.ua/download/publications/110/107.pdf/>
13. Anna Fastivets, Anatoliy Emetc, Valeriy Zhamardiy, Yevheniia Skrinnik, Olha Kvak, Olena Kabatska (2023). Essence And Structure Of The Integration-Functional Model Of Natural And Scientific Training Of Future Specialists In Physical Therapy And Occupational Therapy. *Journal for Educators, Teachers and Trainers*, Vol. 14(2). 394–403. URL: <https://jett.labosfor.com/index.php/jett/article/view/1330/935>

Kushniruk S., Bielkova T., Sedova N. Model of the system of professional training of future specialists in physical rehabilitation for the formation of a health-preserving educational environment

The article presents a model of the system of professional training of future specialists in physical rehabilitation for the formation of a health-preserving educational environment. The analysis of scientific literature gives grounds to assert that the development of a model of professional training of future specialists in physical rehabilitation for the formation of a health-preserving educational environment is not sufficiently substantiated. Based on the analysis of the methodological, organizational and educational features of the process of professional training of future specialists in physical rehabilitation for the formation of a health-preserving educational environment, as well as practical experience, the structural blocks of the model were determined: conceptual-targeted, theoretical-methodological, procedural-technological, criterion-diagnostic. Their interrelationships were established and the conditions for their implementation to achieve the goal were identified.

Purpose of the study: To develop and theoretically substantiate a model of professional training of future specialists in physical rehabilitation for the formation of a health-preserving educational environment.

The goal was achieved by applying a complex of general scientific research methods, in particular, analysis, systematization and generalization of data from scientific sources on the topic, the method of scientific modeling.

As a result of the analysis of scientific literature, we have developed and theoretically substantiated a model of professional training of future specialists for the formation of a health-preserving educational environment. The model of professional training of future specialists in physical rehabilitation for the formation of a health-preserving educational environment developed in the study has the property of integrity, since all its components (goal, objectives, methodological approaches, principles, content and its components, criteria, indicators and levels) are interconnected, carry a certain semantic load and work towards the final result – the achievement of the highest level of professionalism by future specialists in physical rehabilitation and increasing their competitiveness in the labor market.

Key words: model, professional training, structural blocks, specialist, physical rehabilitation, health-preserving activities, educational environment.